

Elul: Entering & Exiting

אלול תשפ"א

Tal Aronim

Even after understanding that God does truly forgive transgressions and that teshuva is indeed effective, our belief in the power of teshuva may still face a major hurdle because of the unavoidable thought that "ultimately I know that I will fail again." What good, then, is teshuva, if I know that I would not manage to maintain this state over time? In fact, it is inevitable that I will fail once again just like last year and the year before that. Then I also did teshuva, but here I am once again in the same state as before. Who can guarantee that next year will be any different? If this is always the case, then what value is there to my teshuva at the very outset?

3-6

תשובה - ר' אהרן

¹ By David. HASHEM is my light and my salvation, whom shall I fear? HASHEM is my life's strength, whom shall I dread? ² When evildoers approach me to devour my flesh, my tormentors and my foes against me, it is they who stumble and fall. ³ Though an army would besiege me, my heart would not fear; though war would arise against me, in this I trust. ⁴ One thing* I asked of HASHEM, that shall I seek: Would that I dwell in the House of HASHEM all the days of my life, to behold the sweetness of HASHEM and to contemplate in His Sanctuary. ⁵ Indeed, He will hide me in His Shelter on the day of evil; He will conceal me in the

4 Teshuva - R. Bernstein

From the beginning of the month of Elul, there is a notion of "preparing for Rosh Hashanah." This idea can often seem a little vague and undefined. What is the nature of this preparation? Presumably, it means that we should do teshuvah. Yet that is something we can and should be doing throughout the year whenever necessary! What is the special nature of these days?

In order to get a sense of what this month is about, we need to go back to our first ever Elul as a nation.

The forty days beginning with Rosh Chodesh Elul and culminating with Yom Kippur were the days that Moshe was on Mount Sinai to receive the second set of *luchos* (the first set having been broken after the making of the Golden Calf). This imbued these days with an intrinsic quality of appeasement, making them a propitious time for the Jewish People every year since.

What happened during those forty days? We might be inclined to say that since this was when the Jews were forgiven, these days thereby attained a quality of forgiveness.

However, surprisingly, if we look at Rashi, we will see that this is not the case, for we had already been forgiven before Rosh Chodesh Elul! Let us explain.

Three Sets of Forty Days

Moshe went up Mount Sinai three times:

- The first time was straight after Shavuot to receive the first set of *luchos*, which were broken on the seventeenth of Tamuz due to the sin of the Golden Calf.
- The second time Moshe went up was the next day, the eighteenth of Tamuz, in order to pray for forgiveness. Moshe stayed there for forty days, which culminated on the twenty-ninth of Av. Regarding that day, Rashi comments:¹

אלה הם מועדי / אלול

שמו ר' אהרן

2

בַּעוֹד יָמִים סְפוּרִים, כְּאִשֶּׁר יִתְקַדֵּשׁ עֲלֵינוּ יוֹם הַדִּין, נִתְיַצֵּב כְּמֹדֵי שָׁנָה בְּפָנַי שׁוֹפֵט כָּל הַיְצוּרִים. גַּם הַשָּׁנָה נֹבֵלֵל אֶל לְפָנַי כְּסֵא כְבוֹדוֹ יְיָ אֱתָ יָמֵינוּ, שְׁעוּתֵינוּ וְרִגְעֵינוּ כְּשֵׁאִין בָּהֶם מֵתוּם וְאִין לָנוּ הַרְבֵּה מִזֶּה לְהִתְגַּאוֹת בָּהֶם. בְּתוֹךְ תּוֹכֵי לְבָנוּ אָנוּ חֹשִׁים אֶת טַעְמָה הַמֵּר שֶׁל הָאֲכֻזָּבָה מִהִתְנַהֲגוּתָנוּ. אֶת הַכָּאֵב עַל כֵּךְ שְׁחִיטָנוּ מִשׁוֹכְנֵעִים בְּשָׁנָה שְׁעִבְרָה, בְּיָמֵי הַדִּין וְהַרְחָמִים, שֶׁהַפֶּעַם כֵּן נִצְלִיחַ לְחֻזּוֹר בְּלֵב שְׁלֵם בְּחֻשׁוֹבָה שְׁלִימָה. וְהִנֵּה, שׁוֹב אָנוּ עוֹמְדִים מִלֵּאֵי חֲרָטוֹת כְּרִימּוֹן, וְהַהֲתַעֲלוֹת אֶל דְּרֹגוֹת רִוְחָנוֹת נִעְלָתָה יוֹתֵר — מֵאִיתָנוּ וְהִלָּאָה. וּבֵאלוֹ הַרְגָעִים אָנוּ חֹשִׁים גַּם בּוֹשָׁה מִסְוִימָת עַל כֵּךְ שְׁשׁוֹב אָנוּ עוֹמְדִים לְהַבְטִיחַ שֶׁהַשָּׁנָה הַקְּרוּבָה תְּהִיָּה טוֹבָה יוֹתֵר. הַבְּטָחָה, שְׁבַגְלָל הַנִּסְיוֹן הַמְצַטְבֵּר שֶׁל הַשָּׁנִים שְׁעִבְרֵי, סִפֵּק לָנוּ אִם בְּכָלֵל נִצְלִיחַ לְקִיּוּמָה, לְצַעֲרָנוּ, כָּל אֶחָד מֵאִיתָנוּ מְכִיד מִצַּב זֶה בְּדִרְגוֹת שׁוֹנוֹת שֶׁל רְגִישׁוֹת.

3

ובזה יתבאר הא דנקבע בהלכה, דבערב ראש השנה לא תוקעים כדי להבחין בין תקיעות של רשות לתקיעות של חובה, וענין זה צריך ביאור, ולהאמור היות

5

בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל ואמר לו למשה פסל לך שני לוחות

On that day the Holy One, Blessed is He, was reconciled with Israel and told Moshe, "Carve out for yourself two tablets."

It turns out that the Jewish People had already been forgiven after the second set of forty days. What happened next?

- Moshe then went up a third time, beginning on the first of Elul, and stayed there until the tenth of Tishrei (Yom Kippur). Regarding that day, Rashi writes:

בו ביום נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל בשמחה ואמר לו למשה שלחתי כדברך, לך הוקבע למחילה וסליחה

- On that day, the Holy One, Blessed is He, was reconciled with Israel with joy, and said to Moshe "I have forgiven in accordance with your words." This is why Yom Kippur was fixed for forgiveness and pardon.

We see from these words that the forty days beginning with Rosh Chodesh Elul do not coincide with the days that Hashem was

"reconciled" with us, i.e., that He forgave us, but the days that He was "reconciled with us with joy." This represents something beyond basic forgiveness.

What happened during those final forty days, and how did that shape the nature of the month of Elul?

Two Types of Teshuvah

It is quite possible for a person to repent his sins, to the point that Hashem will not punish him, and yet still not reach a stage where he has reestablished any meaningful relationship with Him.

This corresponds to the middle set of forty days, where Hashem was reconciled toward Israel, but not yet truly happy with them. The focus of this type of teshuvah is more on "getting out of trouble" than it is on repairing one's connection with the Divine. This is a reasonable depiction of a typical act of teshuvah done during the year.

The period beginning with Elul represents aiming toward something higher. It corresponds to the final set of days on Mount Sinai, which culminated in Hashem being "reconciled with us with joy," and ready to resume His loving relationship with His people. Indeed, it was only after Yom Kippur that we were told to build the Mishkan, which is a demonstration of Hashem's love through His Divine presence dwelling among us.

In this respect, we may say that teshuvah during the year may focus primarily on the "y-axis" of spirituality, raising oneself up from a spiritually low state to a high one. Elul comes to lay equal emphasis on the "x-axis," which defines teshuvah as coming from being distant from Hashem to being close to Him.

Ani leDodi veDodi Li

The early commentators note that the word אלול contains an acronym for the words אני ליהודי ויהודי לי — I am to my beloved and my beloved is to me.² This is a very nice phrase, but what does it have to do with Elul?

Based on our discussion so far, we understand that this verse actually defines the teshuvah atmosphere of Elul. It is looking toward doing teshuvah not only with the goal of escaping punishment, but also of reconnecting with our Beloved.³

Where Does LeDavid Hashem Ori Talk about Teshuvah?

Beginning on the first day of Elul, at the end of our prayers, we say Tehillim Chapter 27, LeDavid Hashem Ori. What does this chapter have to do with Elul? While it is true that there are references in the opening verse to the days of Rosh Hashanah and Yom Kippur, the rest of the chapter isn't really about themes of repentance or forgiveness. Rather, it discusses our reliance on Hashem's protection in all situations. How does this help us get ready for Rosh Hashanah?

With our new understanding of the theme of Elul (being our relationship with Hashem rather than simply repenting our sins), we can now understand that this is exactly the atmosphere that we are looking to introduce during these days — one of God-awareness. A very easy and effective way to do this is to focus on His ongoing help and protection, which is stated unconditionally and hence very easy to embrace and accept. This is the first step in preparing ourselves to do teshuvah. We recite this chapter twice every day, reminding ourselves that Hashem is "there for us" constantly, and that the time has come to come back to Him.

Thus, like the original Elul, this month is a time to prepare for Rosh Hashanah and Yom Kippur by creating the climate for a teshuvah that will reunite us with Hashem with joy. That is what defines this "season" of the year.

On the first day of Elul, the Holy One, Blessed is He, said to Moshe, "Ascend the mountain toward Me," for at that time he ascended to receive the second luchos. At that time, they sounded the shofar throughout the camp, announcing, "Moshe has ascended the mountain," so that they should not stray again after idolatry...therefore the rabbis instituted that they blow the shofar on the first of Elul every year.

ענין דאלול ושופר דיליה

האריז"ל בשער הפסוקים (עמוד קמט) נתן סימן לחודש אלול את הפסוק הנכתב גבי הורג נפש בשגגה שנס לעיר מקלט, דכתיב שם "והאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס וגו'" (שמות כא, יג), וראשי התיבות "אנה לידו ושמתי לך" הם אותיות אלול, והנה כתב הרמב"ם בפירושו המשניות (ראש השנה פרק ד) דלא אמרינן הלל בראש השנה "לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מד' ויראה ממנו, ומברח ומנוס אליו", וידוע דמרוג הגרי"ז היה מרגלא בפומיה דברי רמב"ם אלו בראש השנה, ולדברים אלו תואם מאד האי קרא ד"שמתי לך מקום אשר ינוס שמה", אמנם הרמב"ם כתב גדר זה לגבי יומא דראש השנה, והש"ה קושר האי קרא לירחא דאלול, וקצת משמע מזה דענין דראש השנה נמשך לאחוריו אל חודש אלול, וכל חודש אלול מתקשר אל יומא דראש השנה, וכל מצבו של חודש אלול הוא מברח ומנוס אליו יתברך שמו.

אמנם נראה בפשוטו, דמעשה הניסה אל הקב"ה הוא באמת בראש השנה, אבל הכנת מקום הניסה הוא באלול, והנה הרמז לאלול הוא מהאלקים אנה לידו ושמתי לך מקום, והיינו דאלול מרמז על שימת המקום, כדי שיהא לאן לנוס, אלא דצריך לבאר גדר ההכנה של אלול אל ראש השנה, וצורת העבודה דאלול להכנת המקום לחלות ראש השנה בזה.

מעשי האדם באלול - לגלות ולהוריד את מעשה האלקים

והנה בספר יצירה (פרק ה משנה ח) כתוב שאות י' הוא כנגד חודש אלול, והלשון שם "המליך אות י' במעשה", וכתב שם הגר"א בפירושו, "מעשה באלול פסל לך שני לוחות, וכתבתי, והלוחות מעשה אלקים המה", עיין שם, והדברים טעונים ביאור שהן אמת שנצטווה משה על פסילת הלוחות בראש חודש אלול אבל מעשה הפסילה הזאת נעשה על ידי משה, ומה זה שהביא הגר"א קרא דהלוחות מעשה אלקים המה דזה נאמר בלוחות הראשונות דשם באמת נעשו הלוחות על ידי הקב"ה, אבל בלוחות השניות הרי נעשו הלוחות על ידי משה רבינו, דהוא פסל הלוחות.

ואשר נראה פשוט בזה, דהנה כבר כתבנו במקום אחר* לבאר באורך דענין הציורי בלוחות השניות, דמשה הוא שיפסול את הלוחות, הוא משום דאי קיום הלוחות הראשונות היה מפאת דכל מציאתם הייתה באיתערותא דלעילא בלבד, וכדי ליצור מצב של קיום עולמי של הלוחות היה צריך לזה מעשה של איתערותא דלתתא, ואשר על כן אחר הכנת ההיכי תימצוי לכתובת השם יתברך את עשרת הדברות, על ידי משה רבינו במעשה דלתתא, קיבלו הלוחות וכתבתם את קיומם הנצחי, [והאריזנו בזה טובא].

ואם כן כל פסילת משה את הלוחות הוא כדי שאותו מעשה אלקים הנצרך ללוחות [שהרי לוחות הראשונות הוא במעשה אלקים ממש, ומן ההנראה דכן הוא צורת הלוחות] נעשה על ידי משה רבינו, ומעשה האלקים הנצרך בלוחות, נתגלו ונעשו על ידי משה רבינו, ואחר מעשה זה דמשה רבינו, נוצרה האפשרות לכתובת השם יתברך על הלוחות, ואם כן מעשה דאלול הוא ליצור את המעשה אלקים.

ונתברר דענין אלול הוא מעשה האדם, אמנם מעשה זה דהאדם באלול, הוא כדי לגלות ולהוריד את מעשה האלקים, ועל ידי מעשינו הנכוחים אנו מגלים מה שביסודם מעשה אלקים הם, וזהו המליך באלול אות י' במעשה, ופירשה הגר"א מעשה דפסל לך, שגילה מעשה אלקים דהלוחות.

אלול - מעשי האדם; ראש השנה - הצטרפות האלקים

והנה כל המדובר בזה הוא מעשה עשיית הלוחות, שענינם מקום שנכתבו עליו דברי התורה - עשרת הדברות, וענין זה דעשרת הדברות עצמם וכתביבתם, אין זה אלא מעשה ד' בכבודו ובעצמו בלבד, ונראה דזהו גדר ראש השנה, דאחר ההכנה של אלול על ידי מעשה האדם, והיינו הכנת האדם את המקום - ושמתי לך מקום, באה הצטרפות השם יתברך לאותו מקום, והשכנת שכינתו יתברך באותו מקום, וזהו ענין ראש השנה דעצמותו של יום הוא המנוס אליו יתברך שמו ממש, ואחר דבאלול הוכן המקום להקב"ה, בראש השנה כבר מתדבקים בקב"ה עצמו - ומברח ומנוס אליו - דייקא.

מאמר ראשון

די שופטים תשי"ל
רמב"ן כי תשא לד, ג: "ואיש לא יעלה עמך - שלא יעלו עמך כלל זקני ישראל כאשר עשו בלוחות הראשונות כו' עתה החמיר בשעת מתן הלוחות האלו יותר ממעמד הראשון, והטעם בכל זה, כי בראשונה היה המעמד כעבור כל ישראל וזה למשה בלבד בזכותו ובתפלתו, וגדול יהיה הכבוד הנגלה על ההר האחרון יותר מן הראשון".

מקור לדבריו הק' נראה במדרש כי תשא פמ"ו, א: "אל" הקב"ה אל תצטער בלוחות הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד, ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות, הה"ד ויגד לך תעלמות חכמה כי כפליים לתושי". הרי היו הלוחות השניים בבחינת כפליים לתושי, והיתה ההתגלות במתן לוחות אלו יותר גדולה מאשר בלוחות הראשונות.

אולם, הדברים מופלאים: הרי הלוחות השניים היו אחר חטא העגל וטו החטא גרם שתהיה ההתגלות יותר גדולה? ומה שחז"ל אומרים שבלוחות השניים הקב"ה נתן למרע"ה שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות - הרי ידוע כי אותו כתב ואותם עשרת הדברות היו על הלוחות הראשונים והשניים בלי שום הבדל. גם אי אפשר להבין כי רק בלוחות השניים קבל מרע"ה תושבע"פ, כי הרי תושבע"פ הוא למד בארבעים יום הראשונים על הר סיני.

להבין ענין הלוחות השניים: כי הרדב"ז בס' טעמי המצוות, מובא במכתב מאל"י כי אבני הלוחות הם בחינת הלב של הכלל ישראל; במתן תורה קבל הכלל ישראל מידי הקב"ה גם האבנים וגם הכתב; קבל התורה וגם לב טהור - אשר על זה מתפלל דוד המע"ה לב טהור ברא לי אלקים, בריאת יש מאין! - כי הרי תורה אינה שוכנת במוח ובשכל בלבדן כי מקום מושבה הוא הלב, וכדי לקבל תורה"ק בשלמותה באמת מוכרח לברוא באדם לב טהור חדש, וכך עשה הקב"ה, וזהו "ה' עז לעמו יתן" - וזהו תורה, "ה' יברך את עמו בשלום" - זהו הלב שניתן להם. הרי זכו לתורה ונרתקה מתוך ידיו של הקב"ה, והיה אז הכלל ישראל בבחינת אדה"ר קודם החטא, פסקה זוהמתן (ע"ז כב).

והנה חטא העגל דומה לחטאו של אדה"ר, שנוצר בהם שוב יצה"ר בפנים הלב - ונשברו הלוחות כי נשברה בחינת הלב של הכלל ישראל, ופרחו אותיותיהם של עשרת הדברות, ונהי' הכלל ישראל בבחינת ת"ח ששכח תלמודו.

נפייס הקב"ה לחזור ולתת הלוחות השניים ואמר למרע"ה "פסל לך", שהוא יביא את הלוחות והקב"ה יתן רק את הכתב, וגם יביא ארון לשים בו את הלוחות. וכיון שהאבנים הם בבחינת לב ישראל, נבין בזה כי בלוחות השניים לא ניתן להם לב חדש מן השמים, כי אם את הלב הם בעצמם צריכים להכשיר שיכיל את התורה. הוא אשר קוראים המקובלים "איתערותא דתתאי", שהאדם במעשיו צריך לעורר את עצמו, ורק אז יתנו ממרום, ואילו הלוחות הראשונים היו בבחינת "איתערותא דלעילא", כי מן השמים נתנו להם בחינת לבם, "עוררו" את הכלל ישראל מלמעלה.

"איתערותא דתתאי" זו לא באה בפסילת הלוחות ועשיית הארון בלבד, הרי אמרו בפרקי דר"א כי בעליית מרע"ה על הר סיני בר"ח אלול תקעו בשופר לומר משה עלה על ההר, שלא יעבוד ע"ז, וכן תקעו בכל חודש אלול ימי עמידת מרע"ה על ההר, ונתעלה הקב"ה באותו שופר דכתיב עלה אלקים בתרועה, ה' בקול שופר. התעלות זאת מהי, ומהו ענין תקיעת שופר לומר שמרע"ה עלה על ההר - וכי לא ידעו זאת?

ונראה לומר כי גם תקיעת שופר הוא מענין איתערותא דתתאי שבלוחות השניים, כי גם הכלל ישראל היה צריך להכשיר לבו לקראת מתן הלוחות, והיה צריך להתעורר לתשובה, ואין זו תשובה בעלמא, אלא עבודת הכלל ישראל להכשיר לבו שיהיה שוב נרתיק לתורה! ונתעלה הקב"ה בשופר זה - זהו עצם ענין השופר לעורר את האדם להתעלות והשתנות לבבו, ו"נתעלה הקב"ה בשופר זה" - לתת להם בלוחות אלה כפליים לתושי!

על עשרת הדברות אמרו חז"ל שכששמעו "אנוכי ה' א" נחקעו הדברים בלבם לבלתי יכולת לשכח דברי תורה לעולם, וכששמעו "לא יהיה לך" - נחבטל בקרבם יצה"ר לגמרי, זה היה מצבם במתן תורה! אין עוד שכחה, אין עוד יצר! והנה עם החטא חזרה השכחה וחזר היצר, ויכלו לשכח מרע"ה על ההר, ויכלו להגיע עד ע"ז. על זה תקעו בשופר כל חודש אלול לבל ישכחו כי עתידים לקבל לוחות שניים, מתן תורה שני, ויכשירו לבבם, ואם ישכחו - לבל ייכשלו בע"ז! ואם יש "איתערותא דתתאי", והתעוררות חזקה מקרב לב - הרי לא ישכחו ולא יחטאו, ויכשירו לבבם לקבלת תורה!

נמצא כי כל מעמד מרע"ה על ההר, פסילת הלוחות ועשיית הארון ושהייתו על ההר ארבעים יום, וגם כל מעמד הכלל ישראל מתחת לההר - הכל היה מכוון לאיתערותא דתתאי לעורר ולהכשיר הלב עד כדי יצירת לב חדש לקבל תורה אחר החטא.

עדיין דברי הרמב"ן והמדרש צריכים ביאור.

והנה רמז רמז לנו הרמב"ן באמרו "וגדול יהיה כבוד הנגלה על ההר האחרון יותר מן הראשון", שהוא מכוון לדברי חגי הנביא ב, ט: "וגדול יהיה כבוד הבית הזה

מגדד פסל לך; שופר דראש השנה - מגדד מעמד הר סיני

שופר דאלול - מגדד פסל לך; שופר דראש השנה - מגדד מעמד הר סיני
ונראה בזה עוד, דהנה כבר כתבו הקדמונים לתקוע בשופר בחודש אלול, [ומקורו מפרקי דרבי אליעזר כידוע] ולדברנו נראה, דהנה מעשה דנתינת התורה בהר סיני, הרי היה בקול שופר חזק מאד, ככתוב בקראי, וענין זה דשופר במעמד הר סיני אף הוא אינו עצמותה של מסירת התורה, אלא היא צורה חיצונית במסירת התורה, ונראה דמעשה העגל לא מצי לעשות שום קלקול בעצמותה של תורה, אבל בכל הנלוה למתן תורה, ולמעמד הר סיני, מעשה העגל גרם קלקול, ואת כל זאת היה על ישראל לתקן, ותיקון ענין השופרות דמעמד הר סיני אף הוא צריך לראות על ידי מעשיהם של ישראל, ואז חוזר ומתגלה אותו ענין דשופרות דמעמד הר סיני, ואם כן תקיעות דאלול הם בגדר ה"פסל לך" של אותם שופרות של הקב"ה, ואחר פסל לך זה באים השופרות של מצוות היינו בראש השנה, שבהם חוזרים אותם שופרות דמעמד הר סיני, וכמבואר דכל פסוקי שופרות, הנאמרים בברכת שופרות דתפלת ראש השנה הם פסוקי שופרות דמתן תורה.

ואפשר שהן הדברים המפורשים בפרקי דרבי אליעזר (פרק מו) [הובא בטור אורח חיים סימן תקפא], "בראש חודש אלול אמר הקב"ה למשה עלה אלי ההרה, [עלה לקבל לוחות אחרונות], והעבירו שופר בכל המחנה שהרי משה עולה להר שלא יטעו עוד אחר העבודה זרה, והקב"ה נתעלה באותו היום באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה וגו', ועל כן התקינו חכמים שיהו תוקעין בשופר בראש חודש אלול בכל שנה ושנה וכו', וכל החודש להזהיר ישראל שיעשו תשובה", עיין שם, והיינו דהשופר של אלול הוא למנוע את חזרת העבודה זרה של העגל, וכיון שכן מצי לחזור שוב אותו ענין דשופר של מתן תורה, וזהו מה שהוסיף בפרקי דרבי אליעזר שם, שהקב"ה נתעלה באותו שופר, והיינו דהדר לקדמותו אותו שופר של מעמד הר סיני, ודו"ק.

עבודת האלול וראש השנה - להחדש מסירת התורה ביום הכיפורים

אמנם אם כן, לכאורה עיקר ענין גמר מעשה הלוחות דאלול, וגמר ענין השופר דאלול, היה מן הראוי שיהיה ביום הכיפורים, דאז ניתנו למשה לוחות השניות, ואז נעשה התיקון הגמור למעשה העגל, ואשר נראה בזה, דהנה בקבלת התורה במעמד הר סיני, היו שני חלקים, הראשון, הופעת השם יתברך על הר סיני לעיני כל העם, ושוב בא החלק השני, דבר ד' ומסירת התורה, וכל זה נתקלקל על ידי העגל, וכדי לתקן זאת היו צריכים ישראל ליישר הדרך להכנת הופעת ד', ושוב אחר הופעה זו, צריכה להתחדש מסירת התורה בפועל, והנה אחר פעולות ישראל בעבודתם בחודש אלול, נוצרה האפשרות להופעת השם יתברך, שזה נעשה בראש השנה - ומברח ומנוס אליו, ושוב אחר זאת באה מסירת התורה ביום הכיפורים.

As we have mentioned, Parshas Vayeitzei is an uninterrupted parshah, since it is a story of a continual process of transformation; not just the transformation of Yaakov as an individual, but indeed, his transformation into the nation of Israel, and with it, the transformation of the entire world. Yaakov's world, and the community he brought into it, reached a level of spirituality higher than that of the angels. Indeed, when he experienced the vision of the ladder extending to Heaven, the Torah states "The angels of God were ascending and descending on it," and they saw at the top of the ladder the image of Yaakov engraved on the Throne of Glory.⁷ This does not mean that there were two Yaakov Avinus, one Above and one below. What this means is that Yaakov and the Throne of Glory exist in the same place. Wherever Yaakov Avinu went, he took the Throne of Glory, the ultimate level of spirituality with him, which was reflected in the way he approached every aspect of the world. Every Jew, according to his personal level, should aspire to this type of elevated existence. The circumstances of each person's life must be utilized to this end. Whether one has the opportunity to dedicate his days and nights wholly to the study of the holy Torah, or is involved in the wider beis midrash of the world, the goal is never to lose one's focus on the precepts of the Torah, its maxims, and its guidance. The outside world is full of all the many manifestations of Lavan and Eisav, and it takes

great courage and resolve not to be harmed by their influence. If one succeeds, then every thought, word, and action can be traced back to the Torah. This is the fullest expression of the Divine will that one can accomplish.

כח רחל אחת שאלתי אהל 21

אחת שאלתי

נקבע מהקדמונים ז"ל [מט"א תקפ"א ו]. לומר בחודש אלול פעמים בכל ום מזמור 'לדוד ד' אורי וישעי [תהלים כ"ז]. ויש להתבונן בדברי קדשו של ארונינו דוד המלך ע"ה.

בבקשה "אחת שאלתי", לא מודגשת רק הבקשה של "שבתי בבית ד'". אלא היותה "אחת", רק שאלה זו. ומבואר בחז"ל שיש כאן יותר בקשות "אמר לו הקב"ה אתה אומר אחת שאלתי שבתי בבית ד' ויחזרת ואמרת לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו. אמר לפניו רבשע לא יהא העבד שווה לרבו, בתחילה לא באת אלא באחת שנאמר [דברים י"ב] ועתה ישראל מה ד' אלוךך שואל מעמך כי אם ליראה, ואחר כך פתחת עלינו במצוות הרבה "ללכת בכל דרכיו ולהאבה אתו" [מדרש תהילים כ"ז].

וביאור הדברים הוא, כי הדבר הראשון והעיקרי היא היראה שהיא היסוד לכל המעלות. כי היא מגרשת את רוח הטומאה שבאדם. שכן באדם יש את הניגודים. ובלשון חז"ל "לב טהור" "מכלל דאיכא טמא" [סוכה נ"ב:] "ורוח נכון" בא לשלול רוח שקר, ושני הכוחות הללו פועלים בתוכו, וכשזה עולה זה יורד. וראשית החכמה, המפתח לכל, היא יראת ד'. ובזה"ק יראה נקראת תרעא "יראה דא תרעא דכולא", "יראה דא תרעא לכל טובא דעלמא". היראה היא השער לד'. כי על ידי היראה מגרש ומחליש את כח החומר שבו ואת כוחות הרע ועל ידי זה משרה בתוכו רוח של קדושה.

על היראה אמר שלמה המלך ע"ה "יראת ד' תוסיף ימים" וכדביאר הגר"א ז"ל, שבעצם בטבע יראה מחלישה ומשברת כח הגוף, כמו שאמרו [בבא בתרא י:'] "גוף קשה פחד מפיגו", ויראת ד' להיפך היא, "תוסיף ימים". ומעם הדבר כי אין היראה הזו יראה של כח שלילי וחולשה של פחד, אלא יראה של חיים. יראה שמביאה לדביקות בד', ודביקות זו היא החיים "ואתם הדבקים בד'".

שבתי בבית ה' כל ימי חיי

בתוך מזמור 'לדוד ה' אורי שאומרים בחודש אלול שחרית וערבית, מופיעה בקשתו המיוחדת של דוד המלך מאת ה' יתברך: אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתי בבית ה' כל ימי חיי. ויש להתבונן, כיצד ביקש דוד בקשה זו, לשבת בבית ה' כל ימי חייו, הרי זו בקשה בלתי אפשרית לכיצוע, כאשר כתר הלומים על ראשו, ובתור מלך עליו להנהיג את ממלכתו בעוז והדר, וללחום מלחמות אויביו?

אמנם, יתכן כי הכוונה בזה היא, שביקש דוד מהקב"ה, שבכל מצב בו ימצא בחייו, ובכל עסק שיתעסק עמו, יוכל להרגיש הרגשה עילאית כאילו הוא נמצא בבית ה', ולא יסיה דעתו מדבקות הבורא ית"ש, אפילו לרגע קט. וכמו שאמר דוד גלית הפלשתי (שמואל א' יז, מה): אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבאות אלקי מערכות ישראל אשר חרפת. כלומר, אתה הולך לקראתי עם כלי זיין, ואני הולך בשם ה', ועל כן שלי גדולה משלך לאין ערוך!

גם אנו, מבקשים מאת ה' ואותה נבקש, שבכל דבר בו נהיה עוסקים, נוכל לקיים את החובה המוטלת על כל אחד: שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח), בכל מקום ובכל מצב.

גם פירש האלשיך הק' (ריש פר' תרומה), את הפסוק (שמות כה, ח): ושכנתי בתוכם ד' בתוכי לא נאמר אלא 'בתוכם', והיינו בתוך כל אחד ואחד. וכן איתא בגמרא (תענית יא, א-ב): לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש [הקב"ה] שרוי בתוך מעיו. ואם כן, צריך האדם להרגיש בכל מה שהוא עוסק, שיש לו שותף תמידי בעסק. בין אם הוא עוסק לפרנסתו, בין אם הוא עוסק בחסד או בכל דבר אחר, תמיד עליו להרגיש שהקב"ה נמצא עמו, והוא עוסק בעבודת ה'.

וכבר קבע לנו בעל 'חובות הלבבות' (שער עבודת אלקים, פ"ד) יסוד מוסד, שאצל יהודי העושה רצון ה', לא יתכן שהוא עושה סתם פעולות שהן

לא של מצוה ולא של איסור, אלא כל פעולה במחשבה, דיבור, או מעשה, אם עושים אותה כראוי - הרי היא מצוה, ואם חס ושלום אין עושים אותה כראוי או שאין בה ענין ותועלת לעבודת ה' יתברך - הרי היא בגדר איסור, אך אי שום מצב ממוצע.

רמז נוסף מונח בפסוק זה, שהרי ידוע (בראשית רבה יב, טו) שהו"ה הוא מדה הרחמים, ולכן ביקש דוד המלך: שבתי בבית ה' - מידת הרחמים - כל ימי חיי, שבכל מאורעות חיי, ארגיש רק את הרחמים, ואת החסדים שבכל צרה ומצוקה.

ואכן בפרקי התהילים רואים אנו שכך הרגיש דוד המלך. וכמו שכתוב בגמרא (ברכות ס, ב) שדוד המלך אמר (תהלים קטז, ג-ד): צרה ויגון אמצא ובשם ה' - מידת הרחמים - אקרא, ומצד שני אמר (שם קטז, יג): כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא, כלומר: בין בצרות ובין בישועות הוא ראה תדיר את מידת הרחמים.

לכן כאמור, תקנו לומר פרק זה בחודש אלול והימים הנוראים, כי בו אנו מבקשים את הבקשה שלא נסח דעתנו מן האמונה, ורק כך אפשר להיקרא צדיק, ולהיכתב בספרן של צדיקים גמורים.

אלוקיכם חיים כולכם היום" [דברים ד'] יראת ד' פהורה, היא החיים האמיתיים. וזהו שאמר הכתוב "כי אם ליראה" על ידה מגיעים לכל השאר. ומוזה למד דוד המלך לעמוד על בקשה אחת "שכתי בבית ד'". על ידי הישיבה בבית ד', כבר יגיע לכל השאר "לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו". והוא הענין שאמרו רז"ל "אם פגע בכך מנוול זה משכחו לבית המדרש" [פסכה כב:].

אחת שאלתי הוא יסוד איתן בעבודת ד' שיש לו רק "אחת". כי "לתאווה יבקש נפרד" [משלי יח א]. וככל שהוא רחוק יותר מד' הוא רחוק מהמציאות האמיתית ומהיחוד האמיתי. כי המציאות האמיתית היא "יודעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלוקים אין עוד" [דברים ד'] וכל הדברים שבקולם הם מקריים לפי שעה, ואין הם מציאות הכרחית מוחלטת ואמיתית, כי רק אחדותו ית' היא קיימת לנצח נצחים [וכלשון הר"מ בהלכות יסודי התורה]. וככל שהאדם קרוב יותר לד' הוא שייך למציאות חיה וקיימת. וכמה רוחניות שיש בו, זה מה שיש לו. ושאר הדברים חולפים ונפסדים. וכאשר האדם קרוב לד' ליחוד האמיתי. הוא לא "נפרד" ח"ו. וכשהוא חי בצורה כזאת זהו המצב של "אחת שאלתי". כל משאלתו היא "אחת". ולעומת זאת אם הוא נפרד ורחוק מהיחוד, הרי שכל רגע הוא שייך לרצון אחר ולרמיונות שמתחדשים, ואין גבול לרצונותיו. וזהו שאמרו "יש לו מנה רוצה מאתיים" ואין הרצון הזה רק בכסף, אלא בכל רצון שנחמלאה משאלתו אזי נכפלים לו רצונותיו ובקשותיו. ואין לו חיים כי לעולם לא ישבע "ובמן רשעים תחסר" [משלי י"ג כה].

וכך הוא בנביא. "הנה עפלה לא ישרה נפשו בו" [חבקוק ב' ד'] ולשון רש"י "נפשו של רשע זה תמיד הוא ככעס ובתאוה שואף לבלוע ולא שבע". "לא ישרה נפשו" - "אין רוחו לומר די במה שקניתי כבר" [על נבוכדנצר הרשע]. והמשך הכתוב "וצדיק באמונתו יחיה" כי הצדיק חייו חיים, ומאחר ואינו "נפרד" והוא קרוב ליחוד האמיתי, הרי שהוא חי את החיים האמיתיים "חיים כולכם היום".

אומר (להלן כב ד) 'לא תראה את חמור אחיך וגו' הקם תקים עמו' ופירש רש"י מהגמרא (בבא מציעא לא.) שהמצוה היא רק 'עמו' דהיינו יחד עם בעליו, אבל אם הלך הבעלים וישב לו ואמר לו הואיל ועליך מצוה אם רצית לטעון טעון, פטור. כלומר, שאינו

חייב לעזור לחברו רק כשהחבר עצמו מטה שכם להסתייע, אבל אם הוא עצמו אינו עושה כלום, אין הזולת מחויב לעזור לו.

ובזה יתפרש הפסוק, שאנו מתפללים אל השי"ת ומבקשים ממנו שיתן לנו כח וסיוע להתגבר כנגד היצר הרע ולהנצל ממנו כדי שנוכל לשבת בבית ה' ולבקר בהיכלו תמיד, אבל איננו מסתפקים בתפלה לבד, שהרי כל אחד חייב לעשות ככל שידו משגת בשביל להשיג הרצון הנכסף. וזהו שאנו אומרים 'אחת שאלתי מאת ה'' שאזכה לשבת בבית המדרש על התורה ועל העבודה, אולם לא זו בלבד שאני מתפלל אלא גם 'אותה' עבודה עצמה 'אבקש' ואתאמץ מצידי לעשות מה שבירי לעשות כדי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

קול שער התשובה דודי פנ

תיכף להתעוררות - תשובה

איתא בחז"ל (נחלתי רבה כח, ו) גבי אדם הראשון: "ועתה פן ישלח ידו, א"ר אבא בר כהנא מלמד שפתח לו הקב"ה פתח של תשובה. ועתה - אין ועתה אלא תשובה. שנאמר ועתה ישראל מה ה' אליהך וגו'".

* אין "ועתה" אלא תשובה - כי בתשובה תכף להתעוררות צריך לעשות "למעשה", כי אם לא תעשה מיד ותתחיל לדחות - סופך לא לעשות כלום.

להשיג השגות ולא לעשות "למעשה" - אין גרוע מכך

וכן ידוע בשם האר"י הקדוש, שענין החיפזון ביציאת מצרים היה, כי אלמלא שנחפזו ישראל לצאת באותו הרגע, היו נופלים בשער הטומאה החמישים, ושוב לא היו יכולים לצאת.

ויש להתבונן בזה, שהנה הכתוב מעיד על בני ישראל כאשר באו משה ואהרן ואמרו בשם ה' פקוד פקדתי - "ויאמן העם", ומאז הלא

בני ישראל ראו את עשר המכות, ובכל מכה ומכה ראו נסים נוראים, עכשיו במכת בכורות פרעה קם בחצי הלילה ומבקש מהם לצאת וכו' - הרי ברור כמה אמונה וביטחון בהשי"ת נתווסף להם, ואיך יתכן שדווקא כעת ירדו ויגיעו לנ' שערי טומאה?

* אמנם התירוץ הוא, שאדרבא, עד עכשיו שלא הגיעו לפסגת האמונה, לא היה הכרח להוציאם תכף בחיפזון, אך כעת משבאו לכוון דרגה, משראו את מכת בכורות והושלמה אצלם אמונה חזקה בהנהגת ה', אילו לא יצאו תכף ומיד - היו נופלים עוד יותר ונכנסים לשער הנ'!! כי להשיג השגות ולהישאר במקום - אין גרוע מכך!

ערכו, ויבין עד כמה צריך לשפר הוא את דרכיו ולתקן מעלליו, אזי חלילה לו מלהתייאש ולשבת באפס מעשה, ואל יאמר אין בכוחי לעמוד בקשרי המלחמה נגדו, אלא הנני מצפה ומייחל לישועת ה' שיערה על ראשי רוח טהרה להנצל מציפורני רעתו, כי בודאי באופן זה לא יוכל להתחזק, מאחר שעדיין אין בידו זכות שתעמוד להגן בעדו לעת פקודה.

אולם בזאת יבחן ותחי נפשו, אם בשעה שתבוא ההתעוררות בלבו לא יסתפק בהתעוררות הרצון גרידא, אלא יזדרז להכניס את הרצון בחפץ ולהביאו לכלל מעשה, ויקום ויעשה מה שבידו עכשיו לשפר מעשיו ולתקן את דרכיו, ויתחיל בעשיית הטוב מתוך קבלה על העתיד להוסיף בעשיית הטוב כפי יכולתו וכוחו, אזי אז יזכה לסייעתא דשמיא ולעזר ממעל שיתמוך בו בלב ימעד חלילה, אלא יוכל להמשיך בתשובתו ובשיפור מעשיו עד שיגיע לתכלית הנרצה.

וראיתי מאמר נפלא מהגאון רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל שדקדק בלשון הכתוב (תהילים כו ד) 'אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש', שלכאורה יש כאן כפל לשון 'אחת שאלתי' 'אותה אבקש'. וביאר לפי מה שמצינו במצות טענינה ופריקה שהכתוב

R. Lewenstein

והיינו כוננת הלוצאטו (שם) "שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמן ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל כל ימי חייו", נחלק עבודתו של האדם לבי' חלקים ומלבד הידיעה והכירור במהות חובת עבודתו, חייב לדעת היכן היא הדרך והמקום שבו חייב לשום עיקר עסקו ושעל ידו יזכה לעולם הבא, והיינו דנתבאר לעיל דההתקבחות להשי"ת היא עיקר עבודתו וכנאמר בכתוב (תהלים עג כח) "ואני קרבת אלוקים לי טוב", הטובה האמיתית כרוכה בהתקבחות ובהתקבחות להשי"ת. "אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שבתו בבית ד' כל ימי חיי לחזות בנועם ד' ולבקר בהיכלו" (תהלים כו ד) ההתקבחות להקב"ה שהיא לחזות בנועם ד' זו צריכה להיות המשאלה היחידה והעיקרית של האדם. "ד' מי יגור באהלך ומי ישכון בהר קדשך" זו המדריגה העליונה לשכון בהר ד' וליהנות מזיו השכינה, וע"כ חייב לעמול ולהתייגע באופן מיוחד, והדרך לכך רק בשעה ששאיפתו ומגמתו עבודתו היא ההתקבחות בהשי"ת ובודאי כאשר ידבק במדות טובות שהם מדותיו של הקב"ה יזכה לדביקות בהשי"ת, הן אמנם "שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה" (בבא קמא לח:) ועל כל מעשה טוב יקבל שכרו בעולם הבא אמנם המדריגות העליונות שנתבארו בשכר עולם הבא יזכה אליהם רק אם יבחר בדרך הנכונה והיא הדביקות בהקב"ה ובמדותיו. ואין הדברים נקנים בנקל אלא מתוך יגיעה מרובה ועמל בכל כוחותיו בתפילה ובעבודה, ובעת שלא יתיגע בכך לא יזכה למאומה, וכדברי התנא (אבות א יד) "אם אין אני לי מי לי" ורק בדרך זו יגיע לשלימות.

ובזה מצינו עוד דרך לפרש דברי האר"י הקדוש שהפסוק (שעיה מג. טו) "הנותן בים דרך" מרמז על חודש אלול, כי ימים אלו הם דומיא דים, מה ים לא מצינו בו שיל ודרך קבועה לעבור בו, יש וצריך לשוט דרך המים, ולפעמים צריך להכניס ראשו במים עד שיעבור עליו הגל וכיוצא בזה, כמו כן על כל אחד לפלס דרכו כפי נטיית לבו, ולב יודע מרת נפשו ובמה עליו להתחזק, ומה הם החסרונות המוטלים עליו לתקן. ובשם צדיקים אמר כ"ק אדמו"ר מטאשה שליט"א, לרמז בפסוק (משלי טו,

כג) "דבר בעתו מה טוב", שבשעת הכושר ובזמנים טובים, אפילו "מה" היינו קבלה דהו, נמי "טוב" ויקר לפני הקב"ה. והרה"ק בעל ה'בית אהרן' מקארלין ז"ע היה אומר שההבדל והחילוק בין "אפס" ל"עפס" [שמשמעה באידיש לדבר מה] הוא נקודה של האות פ"א דגושה. וכיוצא בו אמרו, שהחילוק בין "תמו" ל"תמו" הוא האות דגושה של הת"ו, והיינו שקבלה כל דהוא מחלקת בין מאומה לדבר מה, ובזמן נשגב כזה בוודאי יזכה להוציא מחשבתו מן הכוח לפועל, אמן כן יהי רצון.

אלא ביאור הדבר הוא כאמור, שחובת המדות בעיקרו איננה דבר חיצוני שמוטל עלינו להתנהג עם אחרים בחסד ובנעימות, אלא דבר פנימי, שנתקן את רגשותינו הפנימיים שיהיו מושלמים כפי רצון התורה. וכשם שמבינים אנו שקנאה היא מדה שטמונה בלב האדם, כן הוא בכל המדות. למשל, מי שגומל חסדים הרבה, זהו דבר גדול מאד, אבל עדיין לא ברור אם קנוי אצלו מדת החסד. חובת תיקון המדות הוא לתקן את פנימיותנו שהמדות יהיו טבועות בנפשנו, וכפי מה שהשלים האדם את פנימיותו כן יש למדוד את מדותיו.

ולכן, עלינו להתבונן היטב ברגשותינו הפנימיים. אף אם כובשים את יצרנו שלא להרע בשעת כעסנו, עדיין צריכים לדרוש האם גם נשארים בשלוח בחדרי לבנו או האם הכעס תמיד בוערת בקרבנו? האם באמת שמחים לשמוע בטובת חברנו או האם אנו מלאים קנאה בתוך לבנו? האם אנו באמת טובים - בכל נימה ונימה שלנו או האם אנו רק מראים עצמנו כאנשים טובים?

ונראה לבאר, הנה מקור של חיוב תיקון המדות הוא ממה שנאמר (דברים כח, ט), "והלכת בדרכיו", כמו שכתב הרמב"ם בה' דעות (פ"א, ה"ה). אנחנו מחוייבים להדמות לבוראנו, וכמו שאמרו (שבת קלג:), מה הוא רחום, אף אתה רחום... כבר בארנו (חלק עולם העבודה, אות ב) ששלמות האדם רק נמצא ע"י קרבת ה', שהוא מקור השלמות. ולכן הם דבר אחד, השגת השלמות מביא אותנו לקרבת ה', וגם קרבת ה' מביא אותנו לשלמות. ואם כן, פשוט שקרבת ה' רק נמצא במי שתיקן מדותיו. ולכן חובה גדולה לתקן מדותינו אם אנו רוצים לקיים הדבר שנבראנו עבורה - שהיא קרבת אלוקים.

וגם אנחנו שייכים לעבודה זו, ונתחיל אותה ביחס שלנו אל משפחתנו. יכולים אנו להיות הורים כמו כל הורי אומות העולם שעמלים וטורחים עבור בניהם למלאות אחריותם. אבל גם אנו יכולים לרומם מעשנו, לעמול ולטרוח בשמחה רבה עם ההכרה שזה הזדמנותנו להדמות לבוראנו להיות נותנים וגומלי חסד. ומי שיעשה כך, יראה בעצמו הנהגה אחרת לגמרי כשישא ויתן עם בניו ובני ביתו. יתן להם בסבר פנים יפות, במתינות ולא בכעס, כיון שמכיר עבודה החשובה המונחת לפניו. ויתעלה בתיקון מדותיו ויתקרב עצמו אל בוראו.

כפי השיעור שאדם השלים את מדותיו, כן שייך אצלו קרבת ה'. וכן להיפך, כפי מה שחסר במדותיו, כן חסר לו בקירבת אלוקים. ובוה יש להבין נכון דברי רבותינו, כל הכועס כאילו עובד ע"ז (רמב"ם הל' דעות פ"ב, ה"ג), כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו כפר בעיקר (סוטה ד:). הרי אף אם לא עשה שום מעשה ע"י מדתו הרעה, מ"מ בעצם מהותו כבר התרחק עצמו הרבה מבוראו. כעס וגאווה הן מדות הרעות מכולם, כמו שמבואר מדברי הרמב"ם (שם) שכתב שאלו שתי המדות שצריך להתרחק מהם עד קצה האחר [משא"כ שאר המדות שאוחז דרך הממוצע], ולכן בדוקא הם נמשלו לעבודה זרה וכפירה בעיקר.

ואל תחשוב שאין זו עבודה חשובה כ"כ, שהרי בעד בנינו אנו עוסקים, ואנו אוהבים אותם. שאדרבה זהו העבודה חשובה עד מאד, להרגיש האהבה להם בכל עת ובכל זמן, אפילו כשאנו עיפים, אפילו כשהם אינם שומעים לדברנו. הלא, למי אנו רוצים ומחוייבים להדמות? להקב"ה, והקב"ה אוהב אותנו יותר מאהבת האב לבנו, וברצונו רק להטיב עמנו.

Rav Yisrael Salanter writes that the focus of teshuvah must also be on the small actions. Many people despair at the prospect of doing teshuvah. There is no way for me to stop speaking lashon hara, they think. "I simply can't overcome this negative middah," they lament. There is no room for despair, however, when it comes to teshuvah. They are absolutely right; at the present time they cannot entirely withstand their inclinations. Nevertheless, they can greatly reduce the severity of their actions if they would merely desist at the times when it is easy for them to refrain from transgressing. If they would take small steps and resist for five minutes here and there, they will already have progressed enormously down the road of teshuvah.

* With this in mind, we can gain insight into a famous statement of Chazal (Shir HaShirim Rabbah 5:2): "Hashem says to Klal Yisrael, 'Open for me a hole like the eye of a needle and I will open for you gateways that wagons and carriages will be able to pass through.'" Hashem specifically desires the small holes. Teshuvah must begin with a focus on the small actions.

~ "Just five minutes" is a mantra that can change your life. I will refrain from lashon hara for just five minutes. I will learn for just five minutes. I will spend just five minutes helping another Yid. The truth is that sometimes we don't even need five minutes. A wave of the hand to motion that we can't speak now can save us from pages of bittul Torah or loads of lashon hara. Moreover, Hashem guarantees that He will reciprocate our small gesture with a huge dose of Heavenly assistance, as He waves us through the gateways of teshuvah. (Daas Shlomo, unpublished manuscript)

336 But no less important to understand is the fact that it is simply not true to say that we always return to the same spiritual point as before. Looking back over a number of years, a person can usually see how he has advanced and changed, which in itself is irrefutable proof that there is a certain amount of progress every year. As we will explain, this is exactly what is supposed to happen, because every year the teshuva process should bring us to a different and higher plateau. The ups and downs we experience during the teshuva process are part and parcel of the process itself, since its ultimate purpose is indeed to help us improve and correct our actions in accordance with our individual abilities.

36 נמצא לפי זה דיסודו של אלול, הוא המשכת ראש השנה - אל אחריתה, ובאמת טבע האדם שיש לו התעוררות מיוחדת מפאת מצב של ראשית, שהיא סיבה גורמת למצב של התחדשות, ושוב כשמתרחקים מן הראשית נחלשת ההתחדשות, ועל אף שהאדם זוכה ואינו מתדרדר ברוחניות ממצבו בראש השנה, מכל מקום ההתחדשות נמוגה, ומעשיו הופכים להיות מיושנים - מלומדה, ועל כן עוררנו חז"ל לחדש את ההתחדשות, לצאת מההתיישנות ולהתעורר כבתחילה - אחרית כראשית, ובזה יהיה תיקון לכל השנה, ותיקון

ענין השופר - לחדש התגברות הטוב על הרע 37

והנה ענין השופר בראש השנה, יעויין במאמר החכמה לרמח"ל (בריש תפילת ראש השנה), שמבאר שענינו הוא התגברות הטוב על הרע, וזהו ענין השופר דמתן תורה, והשופר דלעתיד לבא, שענינים הגברת הטוב על הרע עד הכנעתו לגמרי לעתיד לבא, שאז ינצח הטוב את הרע נצחון גמור, ועם כן ענין שופר דראש השנה הוא להעמיד את האדם בראש השנה במצב ובמעמד של

ועלינו להתחיל עבודת החסד עם בני משפחתנו, בנינו ונשינו, להטיב להם באהבה ובסבר פנים יפות, וללא לתשלום גמול, ולהמשיך לעשות כן עם כל יהודי, לקיים מה שנאמר (ויקרא יט, יח), "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". אנו צריכים להשתדל להגיע למדרגה שאנו נותנים לאחרים לא רק בכפייה כנגד יצרנו וטבענו, אלא אדרבה מחמת האהבה הטבוע בקרבנו. לאהוב אותם כאהבת האב, כאהבת הבוורא, להרגיש האחריות והאהבה בעדם. ורק אז מקיימים חיובו של "והלכת בדרכיו" באמת.

34 חוץ מזה

יש להתבונן במבט חדש על חודש אלול, כי המקובל אצלנו שחודש אלול הוא הקדמה ופתיחה אל ראש השנה, ובפשוטו המקור לזה הוא הענין שבו מתחילים הארבעים ימי רצון שעלה בהם משה רבינו לשמים לקבל לוחות שניות, אמנם אם כן ימי אלול הם הקדמה ליום הכיפורים ולא לראש השנה, ובמקום אחר* ביארנו קצת את ענין שייכות אלול גם לראש השנה:

אמנם אפשר דאין אלול כהקדמה לראש השנה, והיינו שגדר ראש השנה מתחיל במדה מסוימת כבר מן ירישא דאלול, אלא שייכות אלול לראש השנה היא מבחינה אחרת, דהנה הרי בראש השנה נידון האדם על מעשיו ועלילותיו במשך השנה שעברה, ועל פי מעשיו אלו נקבע דין האדם לשנה הבאה אחרי ראש השנה, על פי הכרעת הדין והמשפט של ראש השנה, ובאמת כל בקשתינו בראש השנה היא על השנה הבאה עלינו לטובה, והם הבקשות "זכרנו לחיים", "כתבנו בספר החיים", "וכתוב לחיים טובים", וכל זאת על סמך דהכרעת הדין קובעת שעל פי מצבנו בראש השנה יש סיכוי דכן יהיה מצבנו לאורך כל השנה הבאה, ואם נקְתְבְנו לחיים לכל השנה הוא משום קביעת עצמנו לטוב לכל השנה כולה.

* וענין שדין האדם בראש השנה מוכרע לפי מצבו בראש השנה עצמו, מפורש הוא ברבינו חננאל ראש השנה (דף טז), על דברי ר' יצחק שם שאמר "אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר כי שמע אלקים את קול הנער באשר הוא שם", והיינו דאין מתחשבין עם מצב העתיד של האדם, אלא עם מצבו בהווה, אמנם ברבינו חננאל שם כתב, "ירושלמי ריב"ל אמר מהאי קרא (איוב ה, ו) אם זך וישר היית אין כתיב כאן אלא אם זך וישר

אתה - עכשיו", והיינו דדריש אתה, כמו עתה, ורצונו לומר דהקביעה לפי מצב ההווה אינה מתחשבת גם עם העבר, מצב האדם בראש השנה עצמו הוא המכריע את דין האדם באותה שנה.

אלול - תיקון לשנה הקודמת 35

והשתא כשאנו באים בראש השנה של השנה הבאה לפני הקב"ה, הרי בדין שנעמוד לפניו, מלבד שיהיה בזה נידון על עצם מצבנו בכל השנה שעברה, עוד ידונו בזה האם נמשכה הנהגתנו במשך השנה, על פי מצבנו שעמדנו בו לפני השם יתברך בראש השנה העבר, שעל סמך זה הוכרע דינו לטובה, ואם חס ושלום לא היתה עמידתנו במשך השנה על פי מצבנו בראש השנה, הרי הקטרוג הוא גדול יותר, שהרי האיך נבא לפני כסא כבודו יתברך בראש השנה, ונאמר לפנינו הנה התעוררנו היום, והתעלנו במדה יתירה, אנא על סמך זה תן בידנו שנה חדשה ומחודשת בכל טוב. והרי בשנה העברה לא השכלנו לעמוד במשך השנה על פי מצבנו בראש השנה.

* ואם כן לפי זה, עבודת חודש האלול יסודה תיקון השנה שעברה, היינו העמדת מצב ראש השנה של תחילת שנה זו על מקומו, ולאזן את מצב השנה שעברה על פי הראש השנה של שנה זו, ואז נוצרת האפשרות לבא לקראת ראש השנה הבא עלינו לטובה, בכח מחודש, ובהבטחה מחודשת, שכן יהיה בשנה הבאה, שהרי כבר הוכחנו שבידינו לעמוד כל השנה בעמידה בנויה על פי מצבנו בראש השנה.

טוב, והעמדה זו באופן הנכון בראש השנה קובעת את דין האדם לטוב לכל השנה. אמנם כיון שבמשך השנה נעשית בקביעותו של האדם ובהתחדשותו בראש השנה - התיישנות, וכאמור אלול הוא החודש אשר צריכים להחזיר על ידו את עטרת ההתחדשות של ראש השנה ליושנה, תוקעים אנו בשופר כל ימי אלול, כדי לעורר מחדש את התגברות הטוב על הרע, התגברות ההתחדשות על התיישנות - אחרית כראשית.

39 תקיעות רשות - לאשתקד, ותקיעות חובה - לשנה החדשה

דתקיעות דאלול גם הם גדר תקיעות דראש השנה, אמנם יסודם התעוררות התקיעות של שנה הקודמת, והשתא בבא ראש השנה של השנה החדשה, הדר תקיעות מדין השנה החדשה, וצריך להבחין בין תקיעות דאשתקד לתקיעות של השנה החדשה, דאי לאו הכי וענין תקיעות דאלול הוא ענין מיוחד של גדר תקיעות אלול מפאת עצמו, אין להם לתקיעות אלו כל קשר לתקיעות דראש השנה, ומה מקום יש להבחין ביניהם, ודו"ק בזה.

40 התעלות ביום הדין שצו

מציאות זו מעוררת את השאלה הקשה: אם כך הם פני הדברים, אם רק בימי הדין עצמם, בימי ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכפורים, נגרם לנו זעזוע מטהר - כל אחד לפי מדרגתו - בעוד שמיד עם חלוף ימי התעוררות אנו חוזרים אל שיגרת החיים הארציים, אל שטף חיי השוק ואל המירוץ אחר יצרי אנוש - מה ערך יש איפוא לחזרה שנחית זו על בקשות הסליחה שלה, על ההבטחות לשנות התנהגות ועל הרצון לחזור בתשובה, בעוד שהדברים אינם מקיימים בפועל?

זאת ועוד, מה תקוה לו לאדם לצאת זכאי בדינו אצל בורא עולם שגם שוחד מצוות אינו לוקח, אם הוא יודע כבר מראש מנסיון העבר, שלהחלטותיו ה"אמיתיות" לשפר מעשיו יש אורך חיים קצר ביותר?

אכן, עמדו גדולי המוסר על מדינות שאלה זו, ודווקא משום כך ראו חשיבות עצומה בעובדה שיום הדין, על ימי ההתעוררות לקראתו, חודר עלינו כל שנה. וכה אמרו:

משל הדבר ללוליי. הלה מהלך על פני הכל דק שנמתח בין שני הרים. קצות החבל קשורים לזיוי סלעים. המתבונן ישים לב לעובדה המעניינת שהנקודה הנמוכה ביותר של החבל היא במרכזו. ככל שהחבל קרוב יותר אל אחד משני הקצוות הוא גבוה יותר. וככל שהלוליי מתקרב אל מטרתו כן מגביה הוא והולך. כך היא גם השנה החולפת על האדם. נקודת המוצא הרוחנית הגבוהה שלו הם הימים הנוראים על כל רגשות הקודש להם הוא זוכה. במשך השנה משתחקים רגשות אלו ושיגרת החיים מכרסמת בהחלטותיו הרוחניות של תחילת השנה. אין הוא מתפלל כפי שהיה רוצה, לימוד התורה אינו כראוי וכך הלאה. אולם ככל שמתקרב חודש אלול ימי הדין והרחמים מתדפקים כבר בשער, מתעורר הלב היהודי אם בעל רגש הוא. הוא מתקרב לראש השנה והוא מגביה והולך כאותו לוליי בין ההרים. משום כך, אומר אחד מגדולי המוסר, גם אם אין האדם מצליח לשמר במשך השנה את כל קבלותיו הטובות הרי עצם הדבר ששוב יום הדין מתקרב, בולם בהרבה את המשך נפילתו הרוחנית של האדם. הוא נזכר בהבטחותיו של השנה שעברה. הוא מחליט לשנות מתנים בטרם יעבור יום.

אולם, כלום יכולה להיות לנו תקוה ביום דין, עם מחשבת התעוררות שכזאת, גם אם קיימת סכנה שתכבה מיד, בעבור ימי החגים?

מאיר את עינינו הגה"צ רבי שלמה וולבה בספרו "עלי שור". ואנו נביא קטע מדבריו: "ואמר רבי יצחק: אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנא' כי שמע אלוקים אל קול הנער באשר הוא שם" (ואפילו הוא עומד להרשיע לאחר זמן). בפירוש רבנו חננאל שם מובא ירושלמי: "ריב"ל אמר מהאי קרא: אם זך וישר היית אין כתיב כאן אלא אם זך וישר אתה - עכשיו".

ביאור הדברים: הגמרא שלנו מחדשת כי בדין של ראש השנה אין מתחשבים במה שהאדם עתיד להיות, אפילו אם ידוע בשמים כי לאחר זמן יהיה רשע, אם בשעת הדין הוא בבחינת צדיק, דנים אותו כאדם צדיק.

אך הירושלמי מוסיף בזה חידוש נורא: אפילו בעבר היה רשע, אם רק בשעת הדין הוא בבחינת צדיק גם כן דנים אותו כצדיק. לכאורה זה תמוה: הלא כל הדין הוא רק על העבר ואם בעבר היה אדם זה רשע, כיצד אפשר לזכותו מפני שהוא בזמן הדין מתנהג כצדיק. בגדר "זך וישר אתה עכשיו"? על מה איפוא הדין?

בראש השנה הקב"ה עומד בבחינת מלך בעולמו. זהו גדר של גילוי שכינה, אשר כפרט בזמן תקיעת שופר ותפילת מוסף מרגישים בו. השכינה מתקרבת ללבו של אדם במדה שהאדם מוכן לקבל אותה! אכן מי שחש התעלות באותם ימים, אם תפילתו ותורתו במדרגות גבוהות יותר והוא עצמו מרגיש צמאון אדיר להתקרב לקב"ה הוא

בוודאי יזכה בדין. אולם אם האדם בימים אלה נשאר אדיש, לכו סתום ואין הוא חש בכל התעוררות - אותו תידון השכינה כמי שלא זכה בדין. כי זהו מבחנו של ראש השנה: עד כמה מוכן האדם להיות כלי לקבל את השכינה! וממשיך הוא שם: "ובאמת הכל תלוי בזה כי טוב וישר אתה - עכשיו. וב'עכשיו' זה, מקופלת התנהגותו של האדם כל השנה".

כי זו הנקודה שעלינו לשנן לעצמנו. גם אם יודעים אנו שלא נעמוד בכל ההתחייבויות בשנה הבאה, הרי ככל שנקודת המוצא תהיה גבוהה יותר תיראה כל השנה שלנו אחרת: טהורה יותר, תורנית יותר, מלאת יראת שמים יותר. וממילא משופעת בכל טוב יותר.

אולם העולם שואל, מהו כפל הלשון שבבקשתו של דוד המלך ע"ה, מחד הוא אומר "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", ומשמע שמבקש לשבת בבית ה' כל הזמן וכל החיים, ולאחר מכן מבקש דוד המלך "ולבקר בהיכלו", והיינו רק ביקורים ארעיים ולא "כל ימי חיי".

תירוצים רבים נאמרו על כך, ונמנה כמה מהם. כל אדם המגיע למקום חדש, הרי הוא מתפעל מכל מה שעיניו רואות. אבל כעבור זמן קצר, שוב אינו מתפעל ממה שרואה, שכן זהו כוחו ההרסני של ההרגל, אשר מקנה את תחושות ההתפעלות וההתפעמות מדברים חדשים.

וזהו שביקש דוד המלך ע"ה "שבתי בבית ה' כל ימי חיי", אבל שהישיבה הזאת בבית ה' תהיה כל הזמן בבחינת "ולבקר בהיכלו", כדרך "ביקור" שאו תחושת ההתפעלות וההתחדשות פועמת תדיר בלב האדם. כך הובא בספר "שי לתורה".

43 קי עלה אלי ההרה

התפילה ומשאלת הלב בראש חודש אלול היא כלשון הפסוק שאומרים כל בוקר באלול (תהלים כו, ד) אַתָּה שָׁאֲלָתָי מֵאֵת ה' שְׁבֹתֵי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיֵּי לַחַיִּים בְּנֶעֱמָה ה' וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ.

והנה לכאורה יש סתירה בפסוק דכתיב 'שְׁבֹתֵי בְּבֵית ה' כָּל יְמֵי חַיֵּי', ואילו בהמשך כתוב 'לְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ' שלשון זה משמעותו שאינו קבוע בבית ה' אלא מבקר לעתים.

אלא מרומו בזה שבקשתינו שאף שיהא שבתנו בבית ה' כל ימי חיינו, אך לעולם תישאר הרגשת ההתחדשות כמו ביום הראשון שבאנו זה עתה לבקר בבית ה'. לשמר את כל רגשות ההתעוררות של הראשית.

כח ההתחדשות של יהודי תלוי במידת חיבורו לפנימיות השפע והאור שבבריאה. שכן כל השחיקה וההתבלות היא בחיצוניות אבל הפנימיות שופעת תמיד התחדשות מהמקור העליון.

וכן ידוע פירוש היעביץ על הפסוק (יחזקאל מו, ט) וּבָּאוּ אִתּוֹ עִם הָאָרֶץ לִפְנֵי ה' בְּמִצְוֵי הַבָּא דָרָךְ שֶׁעַר צְפוֹן לְהִשְׁפֹּתוֹת יֵצֵא דָרָךְ שֶׁעַר נֶגֶב וְהָבֵא דָרָךְ שֶׁעַר נֶגֶב יֵצֵא דָרָךְ שֶׁעַר צְפוֹנָה לֹא יָשׁוּב דָרָךְ הַשֶּׁעַר אֲשֶׁר בָּא בוּ פִי נִכְחוּ יֵצֵא. והיינו שרוב העם שבאים לבית המקדש לא היו יוצאים באותו שער שנכנסו. ובטעם הדבר פירש היעביץ, כי ברגע הראשון יש לו התפעלות מזההוד של השער, אבל אם ישוב מיד דרך אותו שער, יתכהה בעיניו מראה הוד השער ויהיה דומה לו ככניסה רגילה לבית, ולכן נאסר עליהם לצאת באותו שער. כדי לשמר את ההתחדשות וההתפעלות.

עם זאת בהמשך נאמר: וְהַנְּשִׂיא בְּתוֹכָם בְּבֹאֵם יָבֹאוּ וּבְצִאתָם יֵצְאוּ. נְשִׂיא לֹא נִאמְרָה אֲזַהְרָה זו. ובטעם הדבר מבאר היעביץ, כי הנשיא יחזום מעלתו אינו מביט לחיצוניות השער אלא לפנימיותו, וממילא הוא נשאר תמיד במבט העילאי על שער בית המקדש. וזו המשאלה - לַחַיִּים בְּנֶעֱמָה ה' שהיא הפנימיות, וע"י כך יתקיים בו תמיד וּלְבַקֵּר בְּהֵיכָלוֹ מתוך התחדשות.